

VELKÝ VLASTENECKÝ VÝLET

DO VÁLKY A ZASE ZPĚT

FILM ROBINA KVAPILA



METODICKÉ LISTY

ANOTACE

Vzdělávací program pro žáky 14+ propojuje film Velký vlastenecký výlet s prací ve třech rolích, které se ve válce skutečně setkávají: váleční novináři, humanitární konvoj a pozorovatelé mezinárodního práva (vyšetřovatelé Mezinárodního trestního soudu spolu s humanitárními právníky). **Před filmem** třída v týmech plánuje „cestu“ po trase Charkov → Izjum → Donbas: novináři připraví bezpečný a etický sběr svědectví (co točit a jak ověřovat informace), konvoj navrhne spravedlivou distribuci pomoci (menší výdeje, časová okna, prioritní přístup zranitelným) a tým mezinárodního práva vytvoří plán vyšetřovacího místa v Izjumu metodou „tří perimetrů“ (vnitřní – forenzní práce, pracovní – evidence, vnější – rodiny a média) včetně jednosměrné trasy důkazů a jasných pravidel nestrannosti. Žáci přitom pracují s jednoduchými nástroji (slepá mapa, mapa leteckých poplachů pro volbu bezpečných oken přesunů) a srozumitelnými principy ochrany důstojnosti, bezpečí a neutrality.

Po filmu následuje řízená reflexe hodnot, která stojí na postavách příběhu (Ivo, Nikola, Petr a filmaři): žáci nejprve sepíší, v čem se protagonisté shodují a v čem se rozcházejí, a své závěry krátce obhájí. Debata pak vede k otázkám osobní svobody vs. odpovědnosti (např. „zákazy EU“ a realita regulací nových výrobků), k hraničním dialogům („máme se bavit za všech okolností?“) a k nepřekročitelným normám: sexuální násilí ve válce není „pochopitelné“ – je to zločin, který právo i etika jednoznačně odsuzují. Pro lepší porozumění svobodě projevu žáci srovnají otevřenou demokratickou debatu v EU s praxí represivních zákonů v dnešním Rusku, které trestají „diskreditaci armády“ a „nepravdivé informace o válce“ – a uvažují, co by se dělo s protagonistou, kdyby tam veřejně mluvil stejně kriticky jako ve filmu. Cílem není „přesvědčit“, ale umět pracovat s fakty, rozlišit názor od ověřitelného tvrzení a vést bezpečnou, důstojnou diskusi.

Během jedné 45minutové hodiny (s volitelným rozšířením na 2× 45 min) vzniknou konkrétní výstupy: mapa trasy s bezpečnými okny a body krytu, plán vyšetřovacího místa (tři perimetry), návrh spravedlivé distribuce pomoci a krátký novinářský výstup (3 ověřená zjištění + 1 citace). Program pěstuje mediální gramotnost, kritické myšlení, empatii a občanské dovednosti (práce s pravidly, rolemi a odpovědností).

02

VELKÝ
VLASTENECKÝ
VÝLET

i

Lze navázat lekcemi:

- <https://www.obcankari.cz/edukacni-material-tu-krev-nesmyjeme-podoby-protivalecnych-obcanskych-protestu-obyvatel-ruske>
- <https://www.obcankari.cz/edukacni-material-ovd-info-podpora-pro-praci-s-webovymi-strankami-ruske-organizace-monitorujici>

CÍLE

1

Porozumění kontextu (místo a lidé)

Na konci hodiny žák na slepé mapě správně lokalizuje Charkov, Izjum a Donbas a ve 2–3 větách vysvětlí, proč je válka „blízko“ (geograficky – vzdálenost od ČR, lidsky – dopad na civilisty a služby).

2

Mediální gramotnost a ověřování

Žák u svých 3 zjištění k tématu (novinářský minivýstup) uvede, jak každé ověřil (např. místní úřad + nezávislé médium + vlastní pozorování) a odliší názor od ověřitelné informace (1 příklad každého).

3

Etika a lidská práva

Žák vysvětlí, proč je sexuální násilí ve válce nepřijatelné za všech okolností (1–2 věty opřené o pravidla lidské důstojnosti a práva) a v modelové situaci navrhne 2 zásady důstojného zacházení (souhlas, anonymizace, pietní přístup).

4

Hodnotová reflexe a dialog

Žák запиše, v čem se protagonisté (Ivo, Nikola, Petr a filmaři) shodují a v čem se rozcházejí, a v jedné krátké větě obhájí, kdy má smysl dialog vést a kdy ho bezpečně odmítnout (hranice: ochrana druhých, neschvalování násilí).

03

**VELKÝ
VLASTENECKÝ
VÝLET**



KLÍČOVÁ SLOVA

Ukrajina, Charkov, Izjum, Donbas, humanitární pomoc, mezinárodní právo, ICC, válečné zpravodajství, etika, hodnoty, soudržnost

KLÍČOVÉ KOMPETENCE

Kritické myšlení, mediální gramotnost, občanská a sociální kompetence, komunikace, spolupráce, řešení problémů.

DOPORUČENÝ VĚK

14+

DĚLKA

2× 45 + film

POSTUP

AKTIVITA PŘED FILMEM CCA 20-25 MIN

- 1) Úvod (3 min) – ptáme se:
[Pojedeme na Ukrajinu nebo do Ukrajiny? V čem je rozdíl?](#)
- 2) Nyní ve třech rolích a budeme plánovat bezpečnou a smysluplnou misi.
Cíl: pochopit, co kdo dělá, jak se chrání civilisté a jak pracovat s fakty.
- 3) Rozdělení do šesti skupin - vždy 2 skupiny budou vytvářet stejné téma, pak se spojí a vyhodnocují své závěry, prezentuje jen jeden za obě skupiny.

Rozdáme podklady.

- **Novináři** – shromažďují ověřená fakta a tvoří krátký výstup.
 - **Humanitární konvoj** – plánuje bezpečný příjezd a spravedlivou distribuci pomoci.
 - **ICC/humanitární právníci** – zajišťují nestranné dokumentování porušení práva; v Izjumu připraví plán místa nálezu („tři perimetry“).
- 4) **„Jedeme do války“ – plán cesty (15–18 min, práce ve skupinách)**
Každá skupina dostane svůj pracovní list a má za úkol naplánovat část mise na trase Charkov → Izjum → Donbas:

- **Novináři:** Co předem vědět o Charkově (bezpečnost), co a jak eticky dokumentovat v Izjumu, jaká pravidla platí na okraji fronty (Donbas). Závěr: 3 otázky pro respondenty + seznam 3 zdrojů k ověřování (místní správa/záchranáři, nezávislé médium, vlastní pozorování).
- **Humanitární konvoj:** Jak ohlásit přesun, jak vybrat denní okna pro příjezd/odjezd, jak udělat spravedlivé vydávání (menší výdeje, časové sloty, prioritní přístup zranitelným). Výstup: skica mapy s trasou A/B, bodem krytu a pravidly distribuce.
- **ICC/humanitární právníci:** „Tři perimetry“ – na A3 nakreslí rám místa nálezu v Izjumu, jeden vstup/výstup, rozdělí zóny (vnitřní/pracovní/vnější), vyznačí úkryt, oddělí rodiny a média, a zakreslí jednosměrnou trasu důkazů. Nakonec odpoví na 4 kontrolní otázky (CP? úkryt? oddělení? jednosměrnost?).

Modelové odpovědi, které mohou suplovat výklad máte také v příloze.

- 5) Sdílení výstupů.

04

VELKÝ
VLASTENECKÝ
VÝLET



AKTIVITA PO FILMU

Uvádíme jako souvislý text:

Zeptejte se žáků, co je hodnota?

Začněte krátkým ztišením a napište na tabuli dvě otázky: „Na jakých hodnotách si myslíte, že se protagonisté shodnou (Ivo, Nikola a Petra a filmaři)?“ a „V jakých se rozcházejí a proč?“

Nechte žáky, ať nejdřív každý sám během dvou minut sepiše jednu shodu a jeden rozdíl, a potom je ve dvojicích nechte své závěry sdílet.

Jakmile několik hlasů zazní, převed'te debatu k jádru: zda je „důležité hledat si k sobě cestu za všech okolností“, anebo zda existují hranice, za nimiž už dialog neudrží, protože by popíral základní respekt (třeba důstojnost obětí války). Vyzvěte žáky, aby pojmenovali situace, kdy by sami rozhovor odmítli – ne proto, aby druhého „umlčeli“, ale aby ochránili sebe či třetí osoby, nebo aby nelegitimizovali násilí (z dokumentu nebo za života). V této fázi žákům připomeňme, že člověk může odmítnout rozhovor, a přesto hledat jiné způsoby, jak spolu ve společnosti koexistovat (instituce, pravidla, bezpečnostní opatření), protože hodnoty jako důstojnost někdy stojící nad povinností „bavit se za každou cenu“.

Jakmile se vynoří téma „**Evropa, svoboda a zákazy**“, nabídněte konkrétní, srozumitelný rámec. Vysvětlíte, že Evropská unie nenařídila lidem plošně přestat jezdit starými auty a „nezakázala spalovací motory“ ve smyslu zákazu vlastnictví; v roce 2023 zpřísnila pravidla pro **nové osobní vozy** tak, aby jejich průměrné emise oxidu uhličitého byly od roku 2035 nulové, přičemž existuje prostor pro technické výjimky (např. paliva s neutrální bilancí) a plánovaná průběžná revize (s návrhem přišla Evropská komise, ve které jsou zastoupené všechny členské státy jedním komisařem nebo komisařkou). Cílem není sebrat jednotlivci auto, ale snižovat znečištění u nově prodávaných vozů v časové ose, kterou lze politicky přehodnocovat, jak se reálně děje v roce 2025, kdy významná část automobilového průmyslu žádá Evropskou komisi o zmírnění či úpravu milníků kvůli infrastruktuře a nákladům. Tohle je dobrá chvíle, aby žáci oddělili „**pocit**

zákazu“ od textu pravidel a od praxe – tedy zda se bavíme o regulaci trhu s novými produkty, nebo o zásahu do osobního života jednotlivců. (Podrobnosti k právnímu rámci viz aktualizaci unijního nařízení o emisních standardech z roku 2023 a aktuální debatu průmyslu o revizi cílů.) [EUR-LexReutersnatlawreview.com](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/txt/?uri=CELEX:32023R1131)

Poté se věnujte větě, která ve filmu zazní „**Když voják neví, jestli zemře, je pochopitelné, že může znásilnit ženu.**“ V klidu a bez senzace vysvětlíte, že ať už je válka jakkoli krutá, sexuální násilí není „pochopitelné“ – je to zločin. Mezinárodní humanitární právo a Římský statut Mezinárodního trestního soudu řadí znásilnění a další formy sexuálního násilí mezi válečné zločiny a v některých případech i mezi zločiny proti lidskosti; neexistuje žádná „výjimka strachu“ či „výjimka chaosu“. Důstojnost obětí je nepodmíněná a žádná osobní úzkost pachatele ji neruší. Tady je vhodné připomenout, že etika nehodnotí „pocity pachatele“, ale povahu činu a jeho dopad na oběť, a že právo je v tom jasné. (Pro oporu v právu uveďte, že sexuální násilí je výslovně vyjmenováno mezi válečnými zločiny.) ihl-databases.icrc.org/law/cornell.edu

Až dojde řeč na postavu Nikoly, který se obává „zákazů EU“ a tvrdí, že kvůli svobodě projevu by raději žil v autoritářském režimu, než v unii pravidel, posuňte debatu z pocitů do reality: co by se stalo, kdyby Nikola – v Rusku veřejně a opakovaně kritizoval „speciální vojenskou operaci“, sdílel videa o zásazích proti civilistům a vyzýval k sankcím proti ruským činitelům? Vysvětlíte, že od března 2022 platí v Rusku **sada předpisů**, které takové



06

VELKÝ VLASTENECKÝ VÝLET

projevy trestají. Za „šíření vědomě nepravdivých informací“ o armádě hrozí podle trestního zákoníku až **patnáct let vězení** a praxe ukazuje, že za „nepravdu“ může být považována i informace, která odporuje oficiální linii státu. Kdo opakovaně „diskredituje“ armádu, může být po první pokutě stíhán trestně; samostatně je trestné i „veřejně vyzývat k uvalení sankcí“ proti Rusku. V roce 2024 navíc Rusko zavedlo možnost **zabavovat majetek** odsouzeným za některé „protiarmádní“ delikty. Mezinárodní lidskoprávní instituce shrnují, že tyto zákony jsou formulované vágně a v praxi se používají masově k umlčení kritiky; podle údajů monitorovacích organizací šly do tisíců nejen pokuty, ale i trestní řízení. Tohle je pro žáky silný moment: „více svobody“ v autoritářském prostředí často neznamená svobodu říkat cokoli – znamená to riziko trestního stíhání, zatčení a zabavení majetku. (K oporám uveďte: zákon o „fake news“ s tresty až 15 let, správní a trestní postih za „diskreditaci armády“, trestnost výzev k sankcím a čerstvá úprava konfiskací; kritiku těchto norem shrnuly Human Rights Watch i Úřad vysokého komisaře OSN pro lidská práva.) Více najdete ve zdrojích. hrw.org vd.infore-russia.net repression.info Wikipediaohchr.org Meduzajurist.org

Ted' už můžete s třídou kultivovaně rozplést větu „EU zakazuje“ a vtáhnout do ní to, co žáci právě slyšeli. **V Evropě se pravidla tvoří veřejně, dají se napadát u soudů a politicky měnit; omezení (třeba na nové emise aut) mají chránit veřejný zájem a zároveň zůstávají předmětem otevřené debaty a revizí. V autoritářském prostředí naopak „svoboda říct cokoli“ končí tam, kde začne být nepohodlná pro stát:** kritika války se může změnit v trestní spis, a místo cesty „na výlet“ skončí člověk u soudu. Tuhle kontrastní zkušenost dejte žákům do závěrečné výzvy: ať každý během tří minut napíše krátkou úvahu, jestli je pro něj důležitější regulace, která má chránit druhé (byť ho někdy omezuje), nebo „volnost bez hranic“, která však v praxi může znamenat, že hlas slabšího umlčí silnější – a ať si zkusí představit důsledky obou voleb v prostředí Evropské unie a v prostředí současného Ruska.



07

VELKÝ VLASTENECKÝ VÝLET

Formulace pro žáky (viz pracovní list):

Výzva pro tebe (3 minuty psaní):

Co je ti bližší: pravidla, která chrání druhé i za cenu, že tě někdy omezí, nebo „volnost bez hranic“, která ale v praxi může způsobit, že silnější přehluší slabší. Představ si důsledky obou voleb ve dvou prostředích: v Evropské unii (kde jsou pravidla veřejně tvořená, napadnutelná u soudů a měnitelná) a v dnešním Rusku (kde je za kritiku války nebo státu možný postih). Zvaž: kdo na tvé volbě získá a kdo ztratí, co bys tam mohl/nesměl říct nebo udělat a jaké riziko by ti hrozilo. Na závěr napiš, kde vidíš férové hranice svobody a proč.

Můžeš začít třeba takto:

- „Myslím si, že... protože...“
- „V EU by to znamenalo..., zatímco v Rusku by...“
- „Pro slabší/menší skupiny by to mělo důsledek..., pro silnější...“
- „Za férové považují hranice svobody, když...“

Na úplný závěr se vraťte k otázkám, s nimiž jste aktivitu otevřeli. Nechte zaznít, v čem se by se protagonisté shodli a v čem se nerozumí. U všeho trvejte na dvou pravidlech: tvrzení o světě mají stát na faktech, a nesouhlas s druhým nezbavuje nikoho povinnosti mluvit slušně. Tím dětem prakticky ukážete, že „hledat si cestu k sobě“ neznamená vzdát se vlastních hodnot – znamená to umět je veřejně obhájit, aniž bychom pošlapali důstojnost druhých.

OVĚŘENÍ CÍLE/Ů

Výstupy prezentací + úvaha na závěr

ZDROJE

Od března 2022 Rusko zavedlo a dále rozšiřovalo sadu předpisů, které kriminalizují neoficiální informace o válce a „diskreditaci“ armády, a nově trestá i výzvy k zahraničním sankcím proti RF. Penalties sahají od pokut a vězení až na 15 let; v roce 2024 přibyla i konfiskace majetku u některých „provinění“. Zákony mají vágní definice a jsou masově vymáhány (tisíce případů). [Human Rights Watchmerlin.obs.coe.intre-russia.net](https://www.humanrightswatchmerlin.org/obs/coe/intre-russia.net)

Klíčové předpisy (co přesně říkají a jak se používají)

1) „Diskreditace“ armády – správní delikt (KoAP RF, čl. 20.3.3, od 4. 3. 2022)

Postihuje „veřejné akce“ či výroky, které „diskreditují použití“ ruských ozbrojených sil; pokuty pro fyzické osoby typicky do 50 000 RUB, při „závažnějších okolnostech“ vyš. Často stačí plakát, příspěvek na síti apod. Opakované rozhodnutí otevírá cestu ke kriminálnímu stíhání podle čl. 280.3. [ovd.infofore-russia.net](https://www.ovd.infofore-russia.net)

2) Opakovaná „diskreditace“ – trestný čin (TZ RF, čl. 280.3, od 4. 3. 2022; zpřísněno 2023)

Za recidivu „diskreditace“ hrozí pokuta, nucené práce nebo až 3 roky vězení; po březnu 2023 se ustanovení rozšířilo i na „dobrovolnické formace“ (např. Wagner) a obecně účastníky ruských operací. [Wiki-pediarepression.info](https://www.wiki-pediarepression.info)

3) „Falešné zprávy“ o armádě – trestný čin (TZ RF, čl. 207.3, od 4. 3. 2022)

„Veřejné šíření vědomě nepravdivých informací“ o použití armády: sazby podle okolností až 15 let vězení. Zákon byl přijat a podepsán v jeden den; v praxi bývá za „fake news“ považována i pravdivá informace odporující oficiální linii. V roce 2024 Duma schválila možnost zabavení majetku odsouzených podle 207.3. [Human Rights Watchovd.info](https://www.humanrightswatchovd.info) [Meduza](https://www.mедуза.org)

4) Výzvy k sankcím proti RF – trestný čin (TZ RF, čl. 284.2, od 3/2022)

„Veřejné výzvy“ k uvalení nebo rozšíření mezinárodních sankcí vůči RF, jejím právnickým či fyzickým osobám: až 5 let vězení. [merlin.obs.coe.intb1.ru](https://www.merlin.obs.coe.intb1.ru)

5) „Neúcta k moci / státu“ – správní delikt (novela 2019, KoAP čl. 20.1 odst. 3–5)

Postihuje „hrubé znevážení“ státu, orgánů, symbolů a ústav; pokuty a až 15 dní zadržení. Z praxe: desítky případů za výroky o prezidentovi/úřadech. [WikipediaAxios](https://www.wikipedia.org/wiki/Axios)

6) „Zahraniční agenti“ – status s tvrdými dopady (konsolidace 2022)

Není to přímo „trest za kritiku“, ale štítek „zahraniční agent“ nese povinné označování, byrokratickou záťaž, pokuty a zákaz některých činností; používá se vůči médiím, NGO i jednotlivcům a má chladič efekt na svobodu projevu. [cis-legislation.comduma.gov.ru](https://www.cis-legislation.comduma.gov.ru)

Jak se to vymáhá (data a praxe)

- **Masové použití:** jen během prvního roku po přijetí čl. 20.3.3 bylo proti lidem vyřízeno >3 800 správních řízení; stovky recidivistů pak čelily trestním kauzám. [re-russia.net](https://www.re-russia.net)
- **Zásah proti médiím a protestům:** HRW shrnuje, že zákony z 4. 3. 2022 kriminalizují nezávislé zpravodajství o válce a anti-war protesty, s tresty až 15 let. [Human Rights Watch](https://www.humanrightswatch.org)
- **Kritika OSN:** experti OSN označili rozhodnutí ruského Ústavního soudu, které legitimizovalo normy o „diskreditaci“ armády, za „nové dno“ v omezování svobody projevu. [Úřad Vysokého komisaře pro lidská práva](https://www.urad-vysokého-komisaře-pro-lidská-práva.org)
- **Rozsah represe:** OVD-Info a další monitorují tisíce zásahů; speciální přehledy mapují i trestní případy podle 207.3 a 280.3. [ovd.infoforepression.info](https://www.ovd.infoforepression.info)

08

VELKÝ
VLASTENECKÝ
VÝLET